

Nr 324.

Af friherre **Palmstierna** och herr **Christiernson**, i anledning af Kungl Maj:ts i propositionen nr 48 upptagna förslag till lag om bankrörelse.

När banklagen nu efter ett längre revisionsarbete blifvit framlagd för Riksdagen och regeringen däri tillkännagifvit sin uppfattning om de former, inom hvilka finanskapitalet får röra sig, torde det vara skäl uti att med några ord beröra de förändringar, som det kapitalistiska samhället på sista tiden undergått, och däraf draga några slutsatser angående den lämpligaste behandlingen af de bankpolitiska spörsmålen.

Det lider numer intet tvifvel om att samma koncentrationstendens, hvilken präglar näringslivet i öfrigt, gör sig alltmer gällande inom finansvärlden. Samma företeelser man iakttagit i Tyskland, Frankrike och England m. fl. länder, upprepa sig hos oss. Medan den tyska bankvärlden år 1905 behärskades af 8 stora bankgrupperingar, synes antalet nu genom skedda fusioner ha nedgått till fem. Inalles opererade de med 2 1/2 miljarder mk. i sina fonder år 1908. De franska bankernas ledning utöfvas af fyra stora företag och endast ett fyrtiotal personer beslutar angående det franska guldets placering i olika länder. Englands bankvärld visar samma symptom. Mellan 1877 och 1905 ha ej mindre än 252 banksammanslagningar skett. På de sista 20 åren ha aktiebankernas antal nedgått från 110 till 51. Att vårt lands finansväsen är inne på samma väg, framgår omedelbart af det faktum, att sedan år 1903 ej mindre än 28 banksammanslagningar ägt rum. Det visar sig äfven däraf att fonderna ökats.

*Bankväsendets
koncentration.*

Intill 1903 saknade vi banker med öfver 20 miljoner kronors kapital. År 1909 voro de 11, hvaraf tvenne med öfver 50 miljoner i

sina fonder. Vi börja äfven trots den hemlighetsfullhet, med hvilken finansväsendet omges, kunna urskilja de stora intressegrupperingar, hvilka med stödet af internationellt kapital tillkämpa sig makten öfver näringslifvet.

Det är naturligt, att flertalet medborgare inför den snabbhet, med hvilken denna utvecklingsrörelse fortgår, ryggar tillbaka och instinktivt spörjer, om den icke bör hejdas. Denna tanke framställer sig äfven osökt inför bankkommitténs förslag att höja minsta grundfonden från nuvarande 200,000 kronor till en half miljon, hvilken upptagits uti den kungl. propositionen. Af allt att döma är emellertid den tid förbi, då små bankföretag med framtidsutsikt kunde startas. De stora ha redan makten och skola hvad tiden lider sluka de mindre. Denna utveckling synes oundviklig och kan näppeligen fördröjas genom fasthållande vid nuvarande bestämmelser om grundfond. Oklara förnimelser om småföretagens behöflighet för *konkurrensens* bevarande röja endast bristande uppfattning om utvecklingens förlopp och obenägenheten att erkänna konkurrensens afdöende äfven inom kreditväsendets område.

Stordriften inom bankväsendet bör ej heller direkt motarbetas, emedan den ur flera synpunkter kan visa sig fördelaktig. Besparingar kunna ske inom förvaltningen, större enhetlighet prägla den ekonomiska politiken, säkrare uppträdande mot utlandet vinnas och större stadga beredas inom eget land. Bankkommittén uttalar äfven, att lagstiftningen bör »befordra den omläggning af vårt bankväsende att i stället för de många och delvis mycket obetydliga enskilda bankinrättningar, som drifva sin verksamhet inom vårt land, färre men kapitalstarka banker med kontor å skilda orter förmedla penningomsättningen». Det är också i den riktningen våra ledande banker arbetat under senare år.

Rörelsen mot stordrift, som skänker kreditförmedlingen själf väsentliga fördelar, leder dessutom till en socialisering på den punkt, där densamma måhända en gång bör taga sin början. I den mån bankerna komma att intaga en central och behärskande ställning inom näringslifvet med förbindelser inom dess olika grenar, torde det nämligen bli för samhället lättast att bringa produktionens verksamhet att direkt tjäna konsumentintresset, därest statsmakten reglerar bankverksamheten i detta syfte. Det vore af dessa skäl en reaktionär åtgärd att söka motverka utvecklingen. Vi kunna fördenskull icke gilla framställningarna om bibehållande af nu gällande bestämmelser angående grundfondens storlek. De lokala kreditbehof af mindre omfattning, hvilka bankerna

med sin tendens mot stordrift icke äro intresserade af att fylla, måste tillfredsställas genom särskilda efter ortens och befolkningens förhållande anpassade organisationsformer, hvarom vi nedan yttra oss.

Medan vi se bankföretagen växa — fonderna ha ökats från 465 miljoner kronor år 1895 till 1,787 miljoner kronor år 1909 — och deras välde utbreda sig, har äfven deras verksamhet på grund af högkonjunkturens industrialiseringsprocess fått i viss mån annan karaktär. Förbindelsen mellan företagare- och finansvärld har blifvit allt intimare och det synbara tecknet härpå är bankherrarnas inträde i bolagsstyrelser och vice versa. Industrien drogs till bankerna af sitt kapitalbehof. Den snabba utvecklingen mot stordrift, tillämpningen af nya tekniska uppfinningar, som följde hastigt på hvarandra, kräfde ständigt nya kapitalplaceringar i byggnader och maskiner. Med företagens växt ökades äfven behofvet af rörelsekapital och tillgång på säker kredit. I regel kunde enskilda industrier ej heller öfverblicka kapitalmarknaden och blefvo därför beroende af de specialinsikter, bankmännen ägde angående finansiella förhållanden. Det rörliga kapitalets förvaltare sammanknytas starkt med företagareverksamheten. Slutligen inträder måhända vårt näringslif i samma skede som storstaternas, där företagarna själfva börja betraktas som finanskapitalets tjänstemän.

Är denna utveckling olycklig eller ej? Den frågan ställer sig fram till omedelbart afgörande med anledning af den redan af herr Johan Ekman väckta motionen angående banks rätt att handla med aktier. Gifvetvis komme ett bifall till detta förslag med ännu starkare intresseband än de nuvarande knyta industrien och bankerna samman. Mycket olika åsikter återspeglas i Riksdagens protokoll och betänkanden härom. Egendomligt nog har Kungl. Maj:t icke med ett ord omnämmt denna betydelsefulla fråga uti den kungl. propositionen. Det torde därför vara skäl uti att med några ord beröra ärendets tidigare behandling.

Länge ansågs det såsom en hörnsten uti vår svenska banklagstiftning, att densamma i motsats till utlandets förbjöd bankerna att bedrifva aktiehandel. De borde såsom förvaltare af andras medel icke inlåta sig på företag, hvilka berodde af konjunkturenas växlingar och ständigt inneburo någon risk. Den spekulativa företagareverksamheten borde helt och hållet öfverlätas åt enskilda kapitalister och bankerna endast placera sina medel uti lätt likviderbara värden. Småningom har man likväl af förhållandenas makt tvungits att öfvergifva denna ståndpunkt. Man insåg, att de nutida industriella företagen kräfde så enorma kapital, att särskilda organ måste finnas i samhället, hvilka ombesörjde emissionen af deras aktier och förmedlingen af deras lån.

*Bankernas och
industriens
intima
samverkan.*

*Bankernas
aktiehandel.*

Företagaren kunde själf ej göra detta, som ofvan nämnts, det blef bankernas sak. Man har äfven numer blifvit ense därom, att detta blifvit en af deras viktigaste uppgifter. Däremot äro meningarna delade om på hvad sätt bankerna böra utföra detta åliggande.

När spörsmålet första gången bringades på tal — år 1903 — föreslogs en speciell banktyp, emissionsbanken, hvilken skulle bedriva den nya verksamheten. Genom en stark begränsning af dess rätt till inlåning skiljde densamma sig för öfrigt från äldre bankformer. Någon tanke på att låta de vanliga bankerna själfva under vissa betingelser få utöfva emissionsrörelse hade man ej då. Emellertid förkastades förslaget om emissionsbanker af Riksdagen och först år 1907 togs det upp ånyo, men då med större framgång. På en enskild motionärs initiativ beslöt Riksdagen en skrivelse i ärendet. Den tillsatta bankkommittén upptog frågan till behandling med det resultat, att Kungl. Maj:t ansåg sig böra framlägga ett förslag vid 1909 års Riksdag, hvilket vann dess godkännande. Som bekant innebär lagen om emissionsbanker den 5 juni 1909 hvarken rätt för vanliga banker att direkt bedriva emissionsrörelse eller medgifvande för allmänheten att upprätta banker uteslutande med syfte att idka aktiehandel. Man gick en mellanväg och skapade ett särskildt institut, hvars delägare endast fingo utgöras af banker, hvilka sålunda endast indirekt fingo ägna sig åt emissionsverksamhet. Ett af bankkommittén uppgjort förslag att låta vissa banker med stora fonder få inom stadgade gränser förvärfva aktier, biföll Riksdagen ej.

Det uttalades redan 1909, att lagen om emissionsbanker, hvilken särskildt vore ägnad att stödja bildandet af nya företag, icke skulle komma till praktisk användning. Så har äfven blifvit förhållandet och man torde numer få anse detta projekt förfeladt. Vi stå följaktligen på samma ståndpunkt som förut och böra träffa ett afgörande, om de vanliga bankerna få bedriva aktiehandel eller ej. När vi för vår del kommit till det resultat, att detta är berättigadt, men icke vilja bestämdt uttala oss för i hvad omfång detsamma bör få ske, torde några ords motivering härför vara på sin plats.

Redan den omständigheten, att aktiehandeln är en legitim gren af bankrörelsen utomlands, borde mana till eftertänksamhet. Så mycket bättre har vår kreditförmedlingsverksamhet ej blifvit skött, att detta förhållande ej bör tilldraga sig vår uppmärksamhet. När härtill kommer, att man synes vara tveksam om lämpligheten af speciella institut för emissionsverksamheten och anser den riskfördelning, hvilken åstadkommes, då flertalet stora banker direkt få deltaga i densamma, gynn-

sammare, bör äfven den omständigheten väcka till eftertanke, om icke lagen om emissionsbanker bör uppgifvas, och föreskrifter om de vanliga bankernas rätt att idka aktiehandel i stället tillkomma.

En omständighet har nyligen tillkommit, hvilken i bjärt dager ställer den olikhet beträffande rörelsefrihet våra banker ha, jämförda med utlandets. När den Fransk-Nordiska banken startades, fingo de danska och norska bankerna obehindradt teckna aktier uti densamma, men detta kunde icke våra banker göra. De måste kringgå lagen på det sätt, att deras ledande män fingo ikläda sig förbindelsen, som den nya bankens stiftare.

Sannolikt är det Riksdagens förut ådagalagda motvilja emot banks rätt att förvärfva aktier, som för regeringen varit bestämmande, när den icke upptagit bankföreningens förslag i detta afseende. Denna motvilja saknar likväl ekonomiskt berättigande. Inom produktionslivet gör sig arbetsfördelningens princip alltmer gällande och differentierar arbetet på flera verksamhetsgrenar, hvarigenom förbättrad teknik och större besparingar erhållas. Samma fördelar skulle vinnas om den del af företagareverksamheten, hvilken innefattas uti dess finansiering, i stället för att skötas af de *tekniskt* sakkunnige, något som i stor utsträckning sker, öfvertoges af finansiella organ, hvilka med större insikt kunde fullgöra denna viktiga del af produktionsarbetet. Gifvetvis komme bankerna att kunna göra detta endast i den händelse att de beredas tillfälle att genom aktieförvärf ingå som delägare uti det företag, hvilket skall finansieras. Tillämpningen af lagen om arbetets fördelning leder således till ett uttalande i den riktningen, att bankerna ej böra nekas att placera sina medel uti industriaktier.

Den finansieringsmetod, hvilken för närvarande användes, har äfven visat sig innebära afsevärda olägenheter för industrien. Bolag bildas genom medels hopskrapande hos vänner och bekanta, personlig skuldsättning m. m., och aktiekapitalet anses tecknadt, men rörelsen drifves hufvudsakligen på bankkredit. Detta ställer företagen på osäkra fötter och minskar förtroendet till dem. Det har blifvit ett utmärkande drag för vår industri, att dess aktiekapital är ringa i förhållande till de stora lånen. Gynnsammare hade det varit om företagen från början erhållit ouppsägbar kredit — aktieteckning — från bankerna än att senare bli i hög grad beroende af deras förlagslån.

Om en bank ingår såsom delägare uti ett företag, kan man äfven förvänta, att den finansiella granskningen af företagets bärighet blir omsorgsfullare och bättre gjord än eljest. Detta i sin ordning ger

större förtroende till företagets utvecklingskraft och samma intresse med hvilket industriobligationer omfattas bör komma aktierna till del.

Det bör emellertid stå klart, att på samma gång det för produktionen skulle medföra afsevärda fördelar, om bankerna finge viss rätt att handla med aktier, detta äfven skulle underlätta den redan försiggående trustbildningen inom hela näringslivet och på grund af de sociala olägenheter, densamma medför, måste mogna den socialiseringsprocess, hvilken däraf framtvingas. Särskildt det tyska näringslivets utveckling under senare år visar, att bankernas intressentskap underlättar de finansåtgärder, som behöfva vidtagas, när en förtrustning skall äga rum inom någon näringsgren. Fusioneringen inom industrien medför i sin ordning sammanslagning af de bankinstitut, som äro delägare uti industrier, hvilka förenas. Exempel från den tyska montan- och elektriska samt kemiska industrien ger detta otvetydigt vid handen.

Den olägenheten medför reformen, att insättarnas medel icke utan vissa restriktioner kunna tillfullo skyddas. Detta har äfven iakttagits af bankkommittén och af herr Joh. Ekman uti hans från kommittén något afvikande förslag. Det förefaller oss emellertid, att äfven om Riksdagen godkänner den princip, hvilken ligger till grund för yrkandena om aktieförvärfsrätt åt bankerna, det likväl är vanskligt att utan mer ingående utredning bestämma de gränser, inom hvilka denna aktiehandel bör hålla sig för att insättarnes intressen må vara tillräckligt betryggande. Syftet med aktieförvärfsrättens förlänande skulle ej heller vinnas, om banker utan tillräcklig stadga och den oundgängliga sakkunskapen finge utöfva emissionsrörelsen. Endast de största och med fackinsikter begåfvade bankerna kunna förlänas därmed. Det torde därför vara ovisst, om den uti herr Ekmans motion uppdragna gränsen är den mest lämpliga.

*Kungl. Maj:ts
pröfningsrätt.*

När vi såsom af det förut nämnda framgår anse, att lagstiftningen bör betrakta den pågående bankkoncentrationen såsom en oundviklig företeelse, är det å andra sidan af utomordentlig vikt att öfvervaka, att den makt, hvilken härigenom lägges uti finanskapitalets hand icke missbrukas. De tendenser härtill trustbildningen visar, måste inom detta område, hvarest affärlivets många trådar förenas, i tid bekämpas. När så är förhållandet måste man beklaga, att det i gällande lag om solidariska bankbolag befintliga stadgandet, att ansökan om bankoktrojs beviljande skall af Kungl. Maj:t prövas icke blott formellt utan äfven sakligt och med hänsyn till frågan om det ifrågavarande bankbolaget kan anses »vara för landet nyttigt», hvilket stadgande af utsedda kommitterade för uppgörande af »förslag till lag om bankrörelse»

upptagits i deras betänkande äfven i fråga om bankaktiebolag, dock med den ändringen, att stadgandet fått denna formulering: »*vara nyttigt för det allmänna*», icke återfinnes i det kungl. förslaget. Anledningen härtill är, att lagrådet vid sin granskning af förslaget framhållit, att denna pröfningsrätt, huruvida bolaget är nyttigt, icke bör tillerkännas Kungl. Maj:t. Lagrådet har nämligen ansett det vara betänkligt, att »tillkomsten af ett affärsföretag göres beroende af en administrativ pröfning rörande företagets gagnelighet för det allmänna». Och sedan har Kungl. Maj:t, trots att finansministern själf framhåller, att en sådan pröfningsrätt »kunde vara af nytta, såsom erfarenheten visat», fogat sig efter denna frikonkurrensensidiga synpunkt samt ur det för Riksdagen framlagda förslaget uteslutit detta stadgande om pröfningsrätt för Kungl. Maj:t.

Ingen torde kunna misstänka oss för att under nuvarande parlamentariska förhållanden vilja befästa och ytterligare utvidga Kungl. Maj:ts okontrollerade administrativa makt, vare sig densamma utöfvas direkt af statsråden eller genom underordnade myndigheter af mer eller mindre byråkratisk läggning. Därför anse vi oss fria från misstanken att för en »stark regeringsmakts» skull vilja vara med om förslag, som kunna afses innebära ett ökande af densamma. När vi nu förklara oss i princip vara för att åt Kungl. Maj:t inrymma den otvifvelaktigt starka makt, som innefattas i det ursprungliga förslaget om, att bankföretags tillkomst skall ytterst vara beroende på pröfningen, huruvida det är »nyttigt för det allmänna», så är det därför att här otvifvelaktigt föreligger ett område, där den annars af lagstiftningen stadgade ovillkorliga rätten för dem som så önska och *kunna* att bilda bolag *icke* kan äga tillämpning.

Att denna pröfningsrätt måste anses främmande för våra förhållanden, därför att den endast tillämpas i fråga om solidariska bankbolag, står som ett naket påstående utan någon bevisföring. Det är dock under denna form, som den svenska bankrörelsen haft sin förnämsta utveckling, och först på senaste tid har aktiebanksformen med den enskilda sedelutgifningsrörelsens upphörande visat sig vara den lämpligaste. Att därför, när en äldre banktyp på grund af nya förhållanden med rask fart ersättes af och ombildas till en mera modern form, låta en väl grundad och icke missbrukad rätt till *allsidig* pröfning försvinna med den äldre formen, synes icke vara klokt, äfven om reminiscenser från den tid, då man ännu kunde tro på en verklig »frihet» i näringslivet, göra sig gällande hos vår högsta juridiska myndighet. Den allmänna utvecklingen inom bankvärlden har redan

nu hunnit göra den fria konkurrensen till ett sken af konkurrens. Att Kungl. Maj:ts pröfningsrätt skulle, som en reservant inom banklagskommittén yttrade, kunna komma att göra bankverksamheten till ett monopol, visar bristande insikt om den faktiska verkligheten. Monopolbildningen är i full gång, årligen exemplifieras detta genom bank-sammanslagningar, men denna helt naturliga monopolbildnings *skadliga* verkningar kunna endast motverkas på *ett* sätt: genom en verksam statskontroll. Och för att denna kontroll skall kunna vara icke blott en inspektion afseende insättarnes skyddande utan äfven och hvad som är af ännu större vikt, en granskning huruvida storbankerna — den närmaste framtidens förhärskande typ — fylla sin uppgift på ett för det allmänna nyttigt sätt, är det en tvingande nödvändighet, att aktiebankerna, de solidariska bankbolagens efterträdare, underkastas den samhälleliga granskning, som innefattas i Kungl. Maj:ts rätt att pröfva, huruvida bankaktiebolag befinnes »vara nyttigt för det allmänna».

För öfrigt torde det med skäl kunna ifrågasättas, om icke förfarandet med tioårig oktroj — hvilken benämning rätteligen borde utbytas mot det mera korrekta koncession — logiskt tvingar till en icke blott formell utan äfven en real granskning af begärd oktrojns nyttighet ur det allmännas, ur samhällets synpunkt. Upphäfver man denna pröfningsrätt och gör »konungens stadfästelse» på inlämnad bankaktiebolagsordning till enbart en formell åtgärd, tvungen att ges om sökandena fyllt lagens bokstaf, så blir oktrojen icke längre ett af statsmakterna »meddeladt berättigande att utöfva en viss ekonomisk verksamhet, som dessförutan icke skulle vara tillåten» utan blott en registreringshandling.

Mot den anmärkning, framförd af förut nämnde reservanten, att Konungens pröfningsrätt framkallat »en administrativ banklagstiftning» torde böra framhållas, att så länge Konungen skall ha rätt att, »med hänsyn till vidden och beskaffenheten af bolagets rörelse», meddela särskilda bestämmelser, kvarstår denna »administrativa banklagstiftning». Nyttighetspröfningen ur det allmännas synpunkt står i full öfverensstämmelse med den svenska banklagstiftningens anda och med den stränga form af statskontroll, som äfven är ett utmärkande drag för densamma. Tages hänsyn till alla dessa omständigheter och med tanke på den allt mera dominerande maktställning i samhället, som utmärker bankväsendet, skulle det icke vara med rikets sannskyldiga bästa öfverensstämmande, om Riksdagen frigåfve bankerna från den pröfningsrätt, som på sin tid af högsta domstolen påyrkades och i motiven till 1903 års banklag af dåvarande chefen för finansdepartementet för-

klarades stå »i full öfverensstämmelse med den för enskilda banker enligt 1874 års kungörelse gällande lagstiftning».

Svenska statens lånebehof ökas stadigt, och i den mån ännu flera af de naturrikedomar, särskildt kraftkällor, som förunderligt nog icke blifvit ur statens ägo förskingrade, skola tagas i industriens och näringsarnas tjänst, stiger lånebehofvet ytterligare. Komma därtill de vidtömfattande förslag till järnvägsbyggande, hvarom Riksdagens medlemmar på olika sätt blifvit påmind, att blott till någon del realiseras, så framträder behofvet af lånt kapital med ännu större styrka. Hur beklagligt det än är, att staten skall på detta sätt för fyllande af sin uppgift behöfva nödgas anlita lånt kapital, så återstår dock ingen annan väg att gå, äfven om lagstiftaren, som har att i allt sitt handlande noga öfverväga, huruvida icke de bördor han dem ohörda pålägger ett kommande släkte äro för tunga, bör betrakta hvarje ökning af statens skuld som en högst betänklig sak. Denna stadigt ökade skuldsättning blir emellertid så mycket mer allvarlig, som den ökar landets *beroende* till utlandet. Den försäljning af statsobligationer, som af riksgäldskontoret bedrifves för att uppbringa behöfliga lånemedel, är nämligen numera uteslutande en affär med utlandet, och bästa beviset härför är, att äfven de statsobligationer, som ursprungligen voro afsedda att försäljas inom landet och på denna grund erhålla en valör, som kunde anses mera motsvara den inhemska penningmarknadens behof, hafva måst indragas och ersättas af andra med valörer i öfverensstämmelse med den obligationsköpande allmänhetens önskningsar i de länder eller det land, där svenska staten har en gifven marknad för sina skuldförbindelser. Detta förhållande, att någon marknad icke längre finnes inom landet för statsobligationer, är af så pass allvarlig natur, att det påkallar statsmakternas uppmärksamhet i syfte att söka råda bot därpå eller åtminstone, ty mera kan man väl näppeligen hoppas på, i någon mån söka arbeta för skapandet af en inhemska marknad för statsobligationerna.

Första steget i denna riktning torde vara att vidtaga åtgärder, hvarigenom de svenska bankernas intresse väckes för dessa papper. Detta kan naturligtvis icke gärna ske på annat sätt, än att bankerna genom i lag gjorda stadganden förmås att redovisa sina reverser till någon mindre del med statsobligationer. Häremot har visserligen invändts, att det vore mindre lämpligt att »påtvinga» bankerna ett särskildt slag af obligationer, och äfven lagrådet har anslutit sig till denna ensidiga bankirsynpunkt. Samhället, som genom lagstiftningen bereder det i bankbolag insatta delägarekapitalet en förmånsställning, ytter-

Statsobligationer i banks kassareserv.

ligare förstärkt genom den för bankernas anseende hos den penninginsättande allmänheten fördelaktiga statskontrollen genom bankinspektionen, har dock rätt att fordra, att bankerna, vid sidan af sin egentliga verksamhet, äfven befordra och gynna ett allmänt vitsordadt statsintresse. Och i detta fall gäller det ett nationalekonomiskt intresse, att söka minska landets beroende af utlandet genom åtgärder i syfte att småningom skapa en inhemsk marknad för statsobligationer. Men detta kan knappast ske på annat sätt, än att de med förmånen af oktroj begåfvade bankerna se med sin fördel förenligt att föra i handeln svenska statens räntebärande skuldförbindelser. Detta intresse för bankerna uppstår i och med det att de, som sagdt, äläggas att i sina reserver inneha äfven statsobligationer.

Mot ett dylikt stadgande, att kassareserv, som bank är skyldig att redovisa, skall till viss del utgöras af svenska statens obligationer, har vidare anmärkts, att denna del af kassareserven skulle bli »jämförelsevis dyrbar» — finansministerns återtag från det ursprungliga kungliga förslaget. Men ingen kan väl mena, att kassareserven — om den skall vara en verklig reserv: »sådana tillgångar, som vid behof kunna utan svårigheter omsättas i penningar» — kan komma att vara »billig», taget i bemärkelsen af med hög ränta löpande papper. Hvarje tanke på att kassareserven skall kunna redovisas med sex procents förbindelser är en orimlighet. *Kuranta obligationer* eller *insättning hos annan bank* ange kommitterade själfva som verklig kassareserv, men då lära väl svenska statens obligationer, som torde inbringa fyra procent, vara ett både billigt och ur alla synpunkter godt papper i kassareserven.

I § 49 af det föreliggande kungl. förslaget stadgas, att kassareserv skall tillsammans med ineliggande kassa motsvara minst 25 procent af bankens avista förbindelser, och i det förslag, som underställdes lagrådets pröfning, var af Kungl. Maj:t föreslaget, att 20 procent af kassareserven skulle utgöras af svenska statens obligationer. Detta innebar, att en bank med t. ex. 1,000,000 kronor avista förbindelser — näppeligen en af de minsta bankerna — skulle i kontanter och kassareserv äga att redovisa 250,000 kronor. Utgjorde kontanta kassan 50,000 kronor, återstår kassareserv 200,000 kronor. Enligt förslaget skulle 20 procent här af eller 40,000 kronor utgöra svenska statens obligationer. Antager man nu, att banken på dessa obligationer gör en ränteförlust af ända till 2 procent — säkerligen en orimligt hög förlust — skulle denna banks ränteförlust på statsobligationerna uppgå till *åtta hundra* (800) kronor per år. Ett skäligen obetydligt belopp! Och vill man räkna

med en af de större bankerna, med t. ex. 10,000,000 kronor avista förbindelser, skulle dess förlust uppgå till 8,000 kronor.

Ingendera af dessa — högt beräknade — förlustsiffror förefaller att vara för bankverksamheten så betungande, att man däraf, såsom finansministern gjort, bör finna sig föranlåten att ta bort den tidigare i Kungl. Maj:ts förslag förekommande föreskriften om skyldighet att hålla statsobligationer i kassareserven. Förlusten 8,000 kronor för en bank med 10,000,000 kronor avista förbindelser är äfven så till vida alldeles för högt beräknad, då en sådan bank säkert nödgas hålla långt större kontant kassa än här förutsatts (500,000 kronor.). Kassa-reserven blir då proportionsvis mindre, hvarigenom ränteförlusten på statsobligationerna blir mindre än ofvan beräknade 8,000 kronor.

Bankintresset — största möjliga likviditet — och statsintresset — inhemsk marknad för svenska statens obligationer — synas här fullständigt sammanfalla. Äfven om den af Kungl. Maj:t vid lagförslagets tidigare redigering införda bestämmelsen bibehålles, blir det dock icke fråga om några synnerligen stora belopp af statsobligationer, som på detta sätt skulle placeras. Men då detta heller icke är afsikten, utan den viktigare att inom landet bidraga till ökad spridning af och ökad intresse för statens obligationer, så får en ny banklag gifvetvis icke sakna en så betydelsefull föreskrift, som att kassareserv till viss del skall utgifvas af svenska statens obligationer.

Kommittén hade föreslagit, att kassareserven skall stå i visst förhållande till bankens grundfond, men finansministern har ändrat detta och föreslår, att kassareserven skall normeras af bankens avista förbindelser. Att svårigheterna att bestämma en banks avista förbindelser emellertid äro afsevärda, förnekas visserligen inte af finansministern, men han tröstar sig med att en banks avista förbindelser kunna till beloppet »utan synnerlig svårighet uträknas med ledning af bankens böcker». Och på denna grund frångår han kommitténs ståndpunkt och yrkar i stället, att kassareserven skall normeras af avista förbindelserna.

Ingen vill säkerligen bestrida, att »utan synnerliga svårigheter» med ledning af en banks böcker dess avista förbindelser kunna uträknas. Fråga är dock, om ej detta sätt att kontrollera en banks kassareserv är skäligen otillfredsställande, helst som denna kontroll då blir möjlig endast för bankinspektionen, hvaremot offentligheten är utesluten från möjligheten att kontrollera bankernas kassareserver, hvilket icke är fallet, om grundfonden normerade reservens storlek. Ett upptagande af kommitténs förslag i detta stycke är att förorda.

Om det, såsom ofvan framhållits, må anses vara af betydelse att

*Kassareserv
normerad af
grundfond.*

*Bankrörelsens
natur.*

inom den *egentliga* bankverksamheten låta koncentrationsrörelsen fortgå, på samma gång som dess förlopp noggrant öfvervakas, är det icke mindre betydelsefullt att väl *begränsa* banklagens verksamhetsområde, så att de föreskrifter, som där gälla, icke komma att drabba ekonomisk företagsamhet, hvilken ej är af bankmässig art. Skulle banklagen inrymma *samtliga* stadganden, hvilka beröra kreditväsendet utom i fråga om de institut, hvilka uppräknats uti första paragrafen, är det fara värdt, att småfolkets intressen icke bli tillgodosedda. Erfarenheten har nämligen visat, att bankerna förnämligast knyta förbindelser med den stora handeln och industrien, till hvilka småfolkets besparingar öfverlämnas. Det legitima kapitalbehof, handtverket, det lilla jordbruket och arbetareklassen hyser, behöfver därför rätt ofta tillfredsställas på annat sätt än genom bankerna. En lagstiftning, hvilken afser att ordna kreditväsendet inom landet, skulle tydligen alldeles förfelas, om den icke med lika stor omsorg ägnade sin uppmärksamhet åt tillfredsställandet af de många små behofven som åt reglerandet af den bankmässiga penninghandeln.

Härutinnan brister den kungl. propositionen betänkligt. Den utgår från en ur vetenskaplig synpunkt felaktig föreställning, när det framhålls, att det är *inlåningen*, som karakteriserar bankrörelsen. I stället torde man numer vara fullständigt ense om att det som skiljer banken från andra ekonomiska organisationer är dess *förmedlande* ställning på kapitalmarknaden. Det är *kombinationen* af in- och utlåning från allmänheten, som är det för bankrörelsen utmärkande.

Förutom att själfva den i banklagens första paragraf använda definitionen på hvad som skall menas med bankrörelse saknar vetenskapligt stöd, är det äfven fullständigt oklart, hvad som enligt lagens mening är att anse såsom »bankmässig inlåning». Medan uti § 1 mom. 3 härmed åsyftas »inlåning, som af bank allmänneligen begagnas», heter det uti statsrådsprotokollet härtill, att bankernas inlåningsräkningar kunna komma att förändras till namn och karaktär. Under sådana förhållanden är det ej lätt att kunna afgöra, hvad som skall inrymmas uti det i § 1 begagnade ordet »allmänneligen». Skulle ett institut t. ex. börja en *ny* form för inlåningsverksamhet, som för allmänheten är tjänlig, komme densamma icke att anses bankmässig, förrän metoden vunnit »*allmännelig*» tillämpning hos landets banker. En inlåning mot revers vore t. ex. en dylik form. Denna oklarhet har sin orsak uti den förutnämnda felaktiga åsikten om hvad som med bankrörelse skall afses och hade undgåts, därest det uttryckligen i lagen framhållits, att *in- och utlåningen gemensamt konstituerar banken*.

Med den uppfattning om bankväsendets natur, lagförslaget ådagalägger, innebär dess stadgande om hvilka, som inom landet må drifva bankrörelse, de mest ödesdigra följder för *sparverksamheten* inom landet och för *kooperationen* samt försvårar i hög grad tillfredsställandet af småfolkets kreditbehof på ett enkelt och bekvämt sätt. Det visar sig här som på så många andra områden, att Kungl. Maj:ts regering har den mest intima kännedom om storfinansens och grosshandeln, men saknar beröring med de organisationssträfvanden och meningar, som göra sig gällande inom folkets breda lager.

När den kungl. propositionen förklarar, att »såsom bankrörelse skall anses sådan verksamhet, i hvilken ingår inlåning å räkning som af bank allmänligen begagnas», är därmed hela den sparverksamhet utesluten, till hvilken från åtskilliga håll stora förhoppningar på senare tiden anknutit sig. Endast med den motiveringen, att »allmänhetens förtroende för de af lagen reglerade penninginstituten skall förblifva orubbadt», förbjödes t. ex. sparverksamheten bland skolbarn i föreningsform, bolagens sparkasseräkningar för sina underhafvande, och jordbrukskreditföreningar med ändamål att upptaga jordbrukens sparade medel för utlåning till dem, när behof af rörelsekapital uppstår.

Några exempel torde böra anföras, som tydligt ådagalägga hvad saken gäller. I fråga om bolagens sparkassar för sina underhafvande vilja vi citera följande ur Sveriges industriförbunds broschyr »om sparandets underlättande och befrämjande». Däri heter det:

»Det ögonblick, då arbetaren har att mottaga sin aflöning, är utan tvifvel också det, då sparsamhetskänslan lättast kan väckas. Sedan penningarna en gång kommit i människans hand, är det svårare för henne att offra en del för framtiden. Insikten härom och omsorgen för arbetarnas bästa har också mångenstädes förmått den enskilde industriidkaren att skapa möjlighet för sina arbetare att insätta en del af sina löner i en sparinrättning vid fabriken.

Fabrikssparkassorna sönderfalla i tvenne kategorier, allteftersom spartvång är genomfördt för de anställda eller ej.

Såsom exempel på en sparkassa, som tillhör den förra gruppen och som dessutom utgör en *god lösning af de anställdes pensionsfråga*, må här nämnas »aktiebolaget nordiska kompaniets sparkasseförening».

Medlem i denna förening är hvarje i bolagets tjänst anställd person, som fyllt 17 år och åtnjuter en fast lön af minst 600 kronor.

Hvarje delägare har att månatligen till den s. k. afgiftsfonden afsätta 5 procent af sin lön, hvarjämte i denna fond ingår räntan å dithörande medel.

Dessutom har sparkassan en s. k. bidragsfond, bestående af:

- 1) Bolagets tillskott (2 $\frac{1}{2}$ procent af hvarje delägares lön),
- 2) Räntan därå samt
- 3) Hvad af delägarnas andelar i någon af fonderna af viss i stadgarna närmare bestämd anledning tillfaller kassan (s. k. arfsvinsten).

Kassans medel få ej placeras i bolagets affär, utan äro i allmänhet placerade i hypotek, och den sålunda ernådda räntan växlar mellan 4 $\frac{1}{2}$ och 5 procent, som utan afdrag för förvaltningskostnader godtgöres delägarna.

Afgår medlem före uppnådd 60 års ålder, utan att af sjukdom eller försvagad hälsa varit nödsakad därtill, erhåller han endast sina egna insättningar i afgiftsfonden jämte ränta. I annat fall däremot har han att vid afgang ur bolagets tjänst utbekomma sina andelar i bägge fonderna jämte räntor. Sammanlagda beloppet kan i vissa fall af sparkasseföreningen användas till inköp af en lifränta åt den afgående. Till belysande af hur stor den sålunda erhållna pensionen kan blifva skall anföras ett exempel: Under förutsättning, att kassans medel kunna göras räntebärande efter 4 $\frac{1}{2}$ procent och att arfsvinsten utgör $\frac{1}{2}$ procent per år, så har en delägare, som vid 20 års ålder inträder i bolagets tjänst med en begynnelselöns af 1,200 kronor årligen, hvilken efter 5 år ökas till 1,500 kronor samt därefter med 500 kronor hvar 5:te år tills uppnådda 4,000 kronor — under dessa förutsättningar har en delägare vid fyllda 60 år

i afgiftsfonden	kronor 12,429: 92
i bidragsfonden	„ 6,897: 12
	<hr/>
	summa kronor 19,327: 04

motsvarande en årlig lifränta af kronor 1,714: 31 (för manlig delägare) eller 43 procent af senast uppbyren aflöning.»

I fråga om sparkassar bland jordbrukare vilja vi ur samma källa endast omnämna den utomordentliga betydelse Tysklands »Spar- und Darlehnskassen» haft för detta lands jordbruk.

År 1908 funnos i Tyskland 16,106 kreditföreningar med ett medlemsantal af 2,274,000 personer. Alla dessa föreningar, som egentligen äro grundade för att tillfredsställa det mindre handtverkets och åkerbrukets kreditbehof, emottaga äfven sparmedel, och detta icke blott af medlemmarna, utan äfven af utomstående enligt sanna grunder som en vanlig sparbänk. Enligt en beräkning, som gjorts i »Blätter für Genossenschaftswesen» af den 3 sept. 1910 utgjorde antalet personer, som i dylika föreningar placerat sina sparmedel, cirka 4 miljoner, och

det sparkapital, som dessa representera, torde uppgå till cirka 1 $\frac{1}{2}$ miljard. Om man därvid jämväl tager i betraktande, att dessa föreningar i minst lika hög grad som öfriga sparinstitutioner direkt arbeta på sparsamhetens höjande, t. ex. genom afhämtning af sparmedel eller premier åt flitiga insättare, är det utan vidare klart, att dessa föreningar ej få underskattas i sin betydelse såsom sparanstalter. En fördel, som alltid är förenad med deras verksamhet, är, att en ords sparkapital därigenom kan kvarhållas på platsen och direkt användas till fyllande af ortsbefolkningens kreditbehof. Allmänheten kan då också lätt kontrollera, huru de insatta medlen användas, hvilket nog i sin mån hos mången bidrager till att stärka förtroendet för sparkassan.»

Det egendomliga är emellertid, att på samma gång Kungl. Maj:t stäcker småfolkets förhoppningar på förutnämndt sätt, så gå *enskilda personer* — bankirer — från aktade firmor ned till sämsta slaget jobbare — fullständigt fria. »Enskild man eller handelsbolag, i hvars firma ingår personnamn», får nämligen enligt § 1 mom. 3 idka handelsrörelse.

Enligt vår uppfattning borde man i stället ifrågasätta, om *deras* existens är ekonomiskt berättigad. Erfarenheten visar, att bankirfirmorna fortare än de små bankinstituten fusioneras med storbankerna. I hvarje fall är det olämpligt att låta privatpersoner utan effektiv kontroll utöfva kreditförmedling. Det medgifves, att dylik kontroll öfver enskilda är svår att utföra, men däruti ligger ännu ett skäl att undersöka, om privatbankirinstitutionen öfver hufvud taget fyller någon nödvändig uppgift.

Den besynnerliga konsekvensen uppstår nu, att om en bolagsledning till fördel för sina underhafvande upprättat en sparkassa, blir denna olaglig och för att bringa densamma inom lagens ramar måste disponenten själf eller någon annan *personligen* öfverta kassans affärer! Att säkerheten för insättningarna ej blir större härigenom ligger i öppen dag.

Den tendens att tvinga *alla* sparade medel in i bankernas kassakistor genom lagföreskrifter, som förslaget blottar, kan bli till stor skada för sparsamhetsintresset i landet. Får detta icke ge sig uttryck på ett sätt, som tillmötesgår småfolkets önsknings på samma gång det är betryggande, svalnar måhända den svaga lust, som finns, att för framtida behof aflägga stundens öfverskott. Det är icke heller någon god ekonomisk princip att på *konstlad* väg ge bankerna ett *monopol* öfver besparingarna i landet. Må bankerna i stället få konkurrera om sparpenningarna med öfriga sparkassar och sparbanker,

så vinnes på samma gång, att spartekniken förfinas och att gynn-sammare villkor kunna beredas de sparande.

*Kooperativa
sparkassor.*

Det är en rent uppseendeväckande åtgärd af finansministern att utan någon som helst motivering hindra den *kooperativa sparkasseidéns* utveckling i Sverige. Han kunde haft rätt begära, att en dylik handling, hvilken berör tusendens intressen, åtminstone på något sätt skulle ha förklarats. Tystnaden ger oss emellertid anledning att närmare belysa hvad som menas med *kooperativ* sparkasserörelse och hvilken användning densamma fått inom olika länder.

Med Kooperation menas, som bekant, en ekonomisk samverkan mellan vissa personer eller föreningar för uppnående af särskilda, ömse-sidiga förmåner. Syftet med organisationen är mellanhändernas undvikande samt besparandet af företagarevinsten åt organisationens medlemmar. I allmänhet afser Kooperationen att ombesörja inköp och fördelning af förnödenheter, tillverkning af dylika eller insättning och utlåning af kapital. Det är den sistnämnda verksamheten, som i detta sammanhang äger intresse. Den bedrifves vanligen af kreditföreningar eller sammanslutningar af dylika. En förening består t. ex. af mindre landtbrukare, hvilka önska biträda hvarandra med anskaffande af erforderlig kredit. Föreningen skaffar sina medlemmar rörelsekapital i kontanter, liksom inköpsföreningen lämnar rörelsemedel in natura. Kreditföreningen utgör i själfva verket en organisation af låntagare, hvilkas individuella kredit icke förslår, hvarför de sammanslutit sig på den ömse-sidiga kreditens starkare grund. Medel erhållas *dels* genom andels-teckningar i föreningen, *dels* genom medlemmarnas sparkasseräkning med föreningen och *dels* vid behof genom upplåning. Utlåningen sker vanligen för bestämda syften t. ex. jordförbättringar, dikningsarbeten, bostadsbyggnader eller annat. Dylika kreditföreningar ha vunnit en utomordentligt stor spridning utomlands och flerstädes tillvunnit sig statsunderstöd.

I *England* är rörelsen sedan länge rotfäst och har genom en god lagstiftning blifvit ledd i sunda spår. Den *engelska* lagen af år 1893 skiljer fullständigt de kooperativa föreningarnas kreditverksamhet från den vanliga bankrörelsen. Sålunda heter det uti section 19, clause 3 i denna lag, att emottagandet af depositioner ej öfverstigande tio shilling (9 kronor) på en gång, eller tjugo pund (360 kronor) från samma person, att återbetalas efter en frist af minst två dagar *icke* skall betraktas såsom bankrörelse enligt lagens mening; men ingen förening, som emottager depositioner, får återbetala sitt andelskapital, förrän samtliga insättare blifvit honorerade. Härigenom ha kredit-

föreningarna fått sitt naturliga verksamhetsområde utstakadt och man har undvikit förväxlingen mellan dem och den egentliga bankrörelsen. I stället för ett kategoriskt förbud har man med klok insikt förstått att uppskatta den själfhjälpssträfvan inom kreditväsendets område, som detta slag af Kooperation innebär. Resultaten ha äfven blifvit lysande.

Sålunda fanns vid utgången af år 1908 enligt en sakkunnig författare, hr E. H. Thörnberg, ej mindre än 1,428 föreningar, som voro anslutna till det kooperativa förbundet i England, hvilka hade en sammanlagd inlåningssumma af mer än 82 miljoner kronor, utgörande till största delen medlemmarnas depositioner. Reservfonden utgjorde 35 1/2 miljoner kronor. Det kapital, som dessa föreningar samtidigt hade placerat mot olika slags säkerhet, uppgick till 356 1/2 miljoner kronor. Af denna summa voro öfver 132 miljoner kronor placerade i bostadsbyggnadsföretag. Detta sist anförda tal ger ett omedelbart begrepp om föreningarnas storartade arbete för beredandet af bostäder åt sina medlemmar. Utan detsamma skulle Lancashires och Yorkshires arbetare icke i samma utsträckning, som nu är fallet, bebo sina egna hem. Enligt Charles Gide, den kände, franske nationalekonomen, ha de brittiska konsumtionsföreningarna under årens lopp med begagnande af sina medlemmars sparpennningar kunnat till dem öfverlämna 40,000 bostadslägenheter.

Af »Jahrbuch der internationalen Genossenschaftsbewegung» framgår, att i Tyskland de till »Zentralverband deutscher Konsumvereine» hörande föreningarna hade 20,959,657 Mk innestående sparkassemedel ultimo 1908. Vid samma tid var motsvarande belopp för »Allgemeiner Verband der deutschen Erwerbs- u. Wirtschaftsgenossenschaften» 910,869 Mk samt för »Allgemeiner Verband der Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften» 463,237,458 Mk och för »Hauptverband der gewerblichen Genossenschaften» 85,800,526 Mk; »Reichsverband der landwirtschaftlichen Genossenschaften» utvisade år 1907 innestående sparkassemedel, uppgående till 1,199,776,100 Mk. Detta sistnämnda förbund har utvecklat sig på följande sätt:

	År 1895	År 1907
Antal centrala lånekassor	10	35
» anslutna föreningar	1,216	10,040
Andelarnas totalbelopp	7,000 Mk.	132,000 Mk.
Totala insättningar	94 mill. Mk.	3,722 mill. Mk.

Dessa tal ådagalägga med hvilket intresse den kooperativa kreditrörelsen under senare år omfattats i Tyskland. Den regleras genom

föreningslagen den 1 maj 1889, hvilken senare blifvit i flera afseenden förändrad, särskildt genom lagen den 12 augusti 1896. Enligt dessa är sparkasseverksamheten tillåten för konsumtionsföreningarna. Föreningsstämman skall enligt § 47 besluta om den summa som under året upptagna lån och sparkasseräkningar ej får öfverskrida. Föreningarna underkastas revisionskontroll.

Bland tyska nationalekonomer har man med stor tillfredsställelse iakttagit utvecklingen af denna sparkasseverksamhet. Så skrifer t. ex. Arthur Feiler (*Die Problemen der Bankenuete* 1908): »Men i ett afseende äro vi gynnsammare ställda än de andra, nämligen i fråga om *organisationsföndernas mångfald*. Sparkassar och kooperativa föreningar ha utvecklats vid sidan om bankernas verksamhet hastigare än annorstädes; de möjliggöra, att de olika behofven ha skilda intressegrupper, allteftersom deras olika kynne kan tillfredsställas. Härigenom förhindras, att kapitalströmmen allt för ensidigt ledes blott i några få kanaler — en särdeles viktig sak.

Häraf följer, att *enhetliga normalbestämmelser för alla dessa kreditinstitut, som befatta sig med depositions- och sparkasseverksamhet voro fullständigt omöjliga*. Därtill är deras arbetssätt alltför olikartadt och krafven på säkerhet och likviditet kan ej likartadt bestämmas för dem alla. De kooperativa kreditföreningarna använda större delen af sin inlåning till kredit åt sina medlemmar. Deras aktiva äro således i öfvervägande grad debitorer, men hvad som vid en vanlig bank skulle synas ytterst betänkligt, såsom missförhållandet mellan eget kapital och iklädda förbindelser, det finner sin nöjaktiga förklaring af föreningsväsendets egen natur. Föreningens medlemmar ha nämligen sammanslutit sig just för att genom ömsesidigt understöd bereda hvarandra tillgång till kredit».

Förutom i nu nämnda länder har den kooperativa sparkasse-rörelsen tagit fart i *Finland*, där kreditföreningarna 1907 hade 44,029 Mk. i sparkassemedel; i *Frankrike*, där »L'Union de caisses rurales et ouvrières françaises à responsabilité illimitée» (Reiffeisenkassar) leder verksamheten; i *Osterrike*, där »Allgemeiner Verband der auf Selbsthilfe beruhenden deutschen Erwerbs- und Virtschafts-genossenschaften» år 1903 hade 336,155,365 Kronen och »Allgemeine Verband der landwirtschaftlichen Genossenschaften» 413,006,410 Kronen i sparkassemedel. Från *Ryssland*, *Schweiz*, *Holland*, *Belgien* kunna liknande tal angifvas. Det kooperativa förbundet i *Danmark* har mellan två och tre miljoner inlånade sparkassemedel.

Det synes oss otänkbart, att Riksdagen genom ett godkännande af § 1 uti den kungl. propositionen skulle vilja biträda den uppfattning om olämpligheten och obehöfligheten af en kooperativ sparkasserörelse, hvilken synes ligga till grund för lagförslaget. Många förhoppningar skulle i så fall grusas. Vi vilja påminna om att hushållningssällskapens ombudsmöte år 1903 hemställde att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huru kreditförhållandena för jordbruket skulle kunna anordnas bättre än nu. Med anledning häraf ha inom jordbruksdepartementet tillkallade sakkunniga nyligen afgifvit ett betänkande, hvori förordas upprättandet af kreditföreningar bland jordbrukarna. Föremålet för föreningarnas verksamhet skall endast vara att *anskaffa lån åt sina medlemmar*, enligt lagen om ekonomiska föreningar, men endast för visst uppgjort ändamål samt att därvid pröfva och bedöma det angifna ändamålet och kontrollera de beviljade medlens användning. Lånen komma att utgå som *rörelsekapital* till jordbrukarna för grundförbättringar, aflopps anordnande, inköp af maskiner, husdjur och utsäde m. m. Medlen få ej utgå för större areal än 50 hektar jord i föreningen, som måste bestå af minst 30 personer. Föreningarna skola konstitueras enligt lagen om ekonomiska föreningar med begränsad ansvarighet och få sålunda idka utlåningsrörelse. Medel härtill anse sakkunnige, att sparbankerna skola lämna. Sakkunnige beräkna att år 1920 cirka 400 kreditföreningar skola finnas, representerande 20,000 medlemmar.

När man sålunda står i begrepp att till vårt land införa den organisationsform, hvilken utomlands visat sig särskildt gagnelig för tillfredsställandet af det mindre jordbrukets kreditbehof, synes det vara af största vikt att icke samtidigt genom banklagstiftningen så begränsa de nya föreningarnas rörelsefrihet, att det blir omöjligt tillgodogöra sig den erfarenhet man vunnit utomlands. Denna visar nämligen, att föreningarna förutom det stöd äldre sparbanker kunnat lämna dem, i allt större utsträckning funnit lämpligt att själfva bedriva sparkasserörelse. Den möjligheten borde därför icke stängas hos oss. Det faller sig äfven naturligt, att utvecklingen skall gå i den riktningen, att föreningsmedlemmarna insätta sparpenningarna uti den organisation de själfva tillhöra och kunna noggrant öfvervaka samt erhålla rörelsekapital ifrån, än att gå den onvägen att först lämna den till sparbanken, hvilken har många andra och delvis motstridiga intressen, för att i den mån denna finner lämpligt genom föreningen åtnjuta krediten. I hvarje fall bör lagen icke *förbjuda* denna utveckling.

Frånsedt jordbruket ha stora befolkningslager i vårt land intresse

af att förbudet icke kommer till stånd. De kooperativa föreningarna inom handeln, hvilka löftesrikt tagit fart hos oss, ha liksom sina utländska förebilder börjat upptaga sparkassemedel. Kooperativa förbundet hade enligt berättelsen för år 1909 kronor 49,365:— å sparkasse-räkning ultimo december. En publicerad jämförelse mellan olika länder visade följande siffror:

	England	Skottland	Danmark	Tyskland	Schweiz	Finland	Sverige
Andelskapital %	27.3	12.3	9.8	22.1	3.2	9.5	46.4
Reservfond %	7.7	15.6	31.6	13.8	12.3	27.3	34.4
Andra fonder %	12.0		22.6	—	2.3	57.7	12.8
Depositioner %	53.0	72.1	36.0	64.1	82.3	5.5	6.4
Summa %	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Det är all anledning förmoda att depositionerna, hvilka nästan uteslutande äro sparkassemedel, småningom skola växa inom den svenska rörelsen till en storlek motsvarande föregångsländernas inlåning.

Kooperativa förbundet började sin sparkasserörelse förnämligast af det skäl, att försök blifvit gjorda från minuthandlarnas sida att försvåra tillgången af den bankkredit, som var naturlig för förbundets verksamhet. Men förr eller senare hade man säkerligen ändå slagit in på denna väg, enär den nya verksamheten endast är ett uttryck för att den kooperativa idén — mellanhänders undvikande — tillämpas äfven på kreditväsendets område. Ur nationalekonomisk synpunkt innebär detta ett icke obetydligt framsteg. Det vore därför synnerligen olyckligt, om ett kategoriskt förbud mot verksamheten utfärdades. Däremot finna vi det befogadt och önskvärdt, att den kooperativa sparkasserörelsen på samma gång densamma lämnas tillfälle att utveckla sig underkastas erforderlig kontroll och genom särskild lagstiftning, som likväl på intet sätt bör lägga konstlade hinder för rörelsen, får sitt naturliga verksamhetsområde sig anvisadt vid sidan om öfriga organisationer, hvilka uppsamla medborgarnas sparpenningar.

Slutyrkanäe.

Genom en förändrad formulering af § 1 uti den kungl. propositionen skulle man måhända kunna rädda den kooperativa sparkasserörelsen från det öde, lagförslaget tillämnar densamma, men det är ytterst vanskligt att kunna beräkna räckvidden af de verkningar, en ny definition å, hvad med bankrörelsen skall menas, komme att utöfva på andra inom landet befintliga kreditinstitut. Det är därför försiktigast att återremittera ärendet till Kungl. Maj:t. Härför talar äfven de behof af utredning, som påkallas *dels* af i denna motion framställda principiella spörsmål, *dels* af det yrkande om aktieförvärfsrätt åt bankerna,

som upptagits uti herr Johan Ekmans motion, men hvars lämplighet icke utan omsorgsfull undersökning kan klargöras.

Det förnämsta skälet för en återremiss torde likväl vara önskvärdheten af, att Riksdagen uti ett sammanhang får behandla samtliga de lagstiftningsärenden, hvilka beröra kreditväsendets ordnande inom landet. Först härigenom kan ett helgjutet arbete åstadkommas. Sparbanks-lagstiftningen är för närvarande under revision, kreditföreningsorganisationer, föreslagna af sakkunnige inom jordbruksdepartementet, och de kooperativa sparkassorna, hvilka uppväxa å skilda orter, behöfva finna lämplig plats inom lagstiftningens ram. Under sådana förhållanden vore det för den stora frågans allsidiga behandling utan tvifvel bäst, om Riksdagen dröjde med bankväsendets slutliga ordnande, till dess lagstiftningen på en gång kan befatta sig med alla dessa frågor, hvilka intimt beröra hvarandra. Några olägenheter för bankverksamheten åstadkommas icke härigenom, enligt hvad vi erfarit från kompetent fackmannahåll.

Med anledning af det som sålunda anförts, få vi vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville afslå Kungl. Maj:ts proposition nr 48, upptagande förslag till lag om bankrörelsen m. m.;

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en ny utredning afseende hela kreditväsendets ordnande inom landet såväl i fråga om bankinstitutet som öfriga organisationer, hvilka särskildt äro till gagn för småfolket och må idka in- och utlåningsrörelse; samt

att vid denna utredning hänsyn må tagas till uti motionen angifna synpunkter.

Stockholm den 28 februari 1911.

Erik Palmstierna.

A. J. Christierson.

I motionen instämma:

Hj. Branting.

Bernh. Eriksson.

N. Edv. Lindberg.

F. W. Thorsson.

C. E. Svensson i Nyköping.

Nils Persson.

L. J. Carlsson i Malmberget.

N. A:son Berg i Munkfors.

Bihang till Riksd. prot. 1911. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 134 Häft.

4

<i>J. A. Wallin.</i>	<i>Herm. Lindqvist.</i>	<i>E. C. Kropp.</i>
<i>G. A. Strömberg.</i>	<i>Johan Forssell.</i>	<i>J. Åberg.</i>
<i>J. Hasselquist.</i>	<i>E. A. Leksell.</i>	<i>K. A. Borg.</i>
<i>Sven Persson.</i>	<i>Aug. Nilsson.</i>	<i>Carl Winberg.</i>
<i>G. A. Rundgren.</i>	<i>J. Th. Johansson.</i>	<i>Viktor Larsson.</i>
<i>O. H. Waldén.</i>	<i>Carl Lindhagen.</i>	<i>Ernst Söderberg.</i>
<i>Hj. Rissén.</i>		<i>Emil Kristensson.</i>
